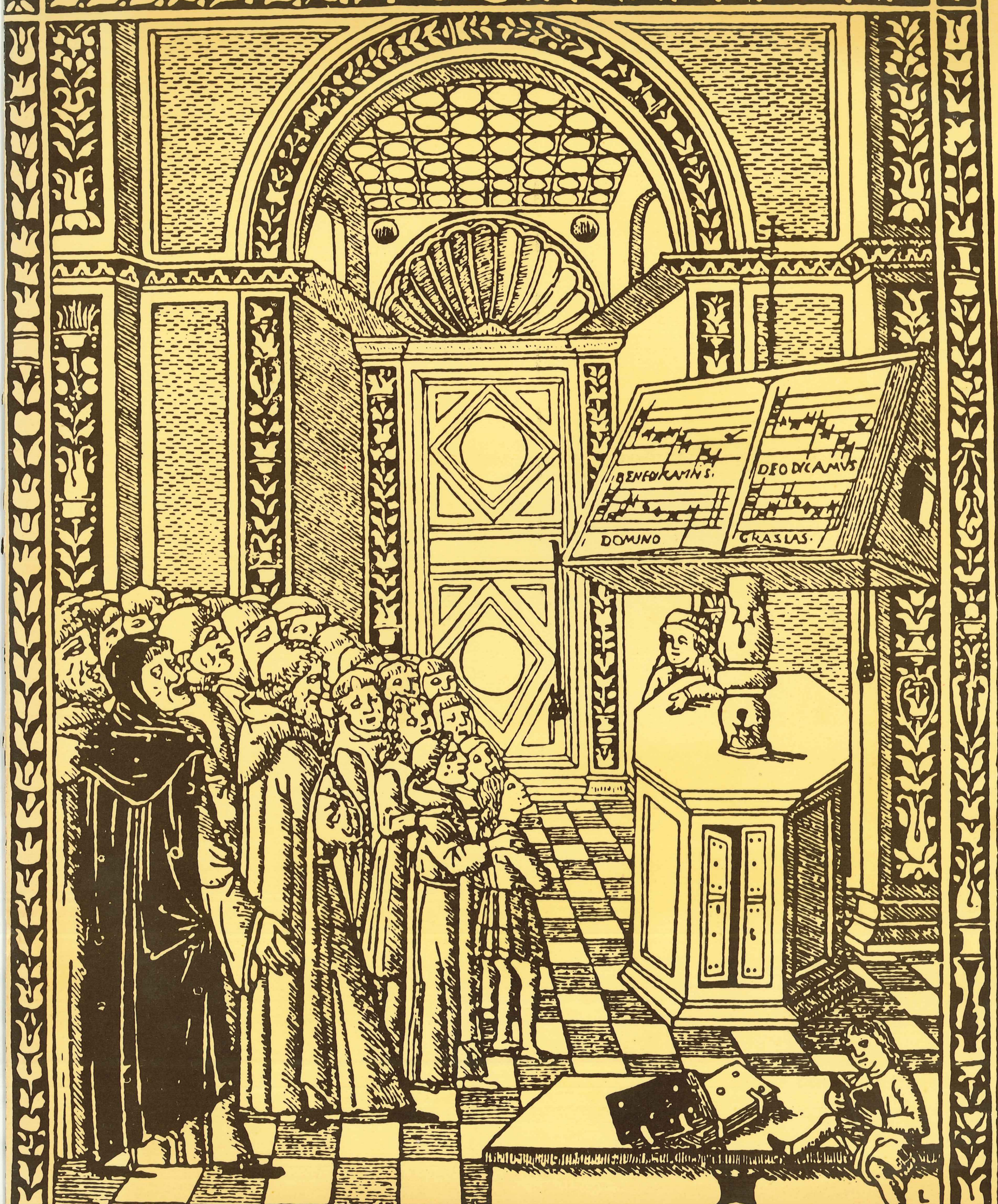


Lars - Erik Larsson * Missa Brevis
Otto Olsson * Sex Latínska Hymner



OTTO OLSSON (f. 1879), nutida svensk kyrkomusiks nestor, har gjort bestående insatser som organist, tonsättare, pedagog och kyrkomusiksakkunnig. Han fick sin utbildning av bl. a. August Lagergren (i orgel) och Joseph Dente (i kontrapunkt, komposition och instrumentation) vid musik-konservatoriet i Stockholm, dit han 1908 återkom som lärare i harmonilära och där han 1925—45 undervisade i orgelspel. Under nästan femtio år, från 1908 till 1956, var han verksam som organist i Gustav Vasa församling i Stockholm. Sitt intresse för kyrkomusikaliska frågor har Olsson dokumenterat i utarbetandet av förslaget till 1921 års koralbok och som utgivare av bl. a. 1925 års Vesperale.

Tillfrågad om varifrån han hämtat sina viktigaste impulser nämner Otto Olsson Bach, och med denne anser han sig även ha innefattat Händel, och Mozart, vidare nyare fransk orgelkonst, med Widor som ett centralt namn, samt Emil Sjögren. I Olssons produktion finns även profana verk, kammarmusik, pianokompositioner, manskvartetter m. m., men tyngdpunkten ligger på den vokala kyrko- och orgelmusikens område. Hans störst upplagda verk är Te Deum (1906) för blandad kör, harpa, orgel och stråkorkester (senare utökad med blåsare). I hans orgelproduktion märks bl. a. Credo symphoniacum (1925), fantasi och fuga i frygisk kyrkoton, variationer över Ave maris stella, preludier och fugor samt två häften Gregorianska melodier. Med äkta patos talar han om hur högt han sätter den gregorianska musiken, och inflytelser däriifrån möter vi också i Sex latinska hymner för blandad kör a cappella, som fullbordades 1919. De framförs i allmänhet separata, men denna inspelning visar vilket starkt intryck dessa konstfullt utformade och innerligt kända sånger gör, om de sjungs i en följd.

I den första hymnen (Andantino, quasi parlando) för fyrstämmig kör, med text hämtad från psalm 120 i Psaltaren, "Jag ropar till Herren i min nöd", reciterar stämmorna nästan genomgående texten samtidigt. I Canticum Simeonis, Simeons lovsång (text från Lukasevangeliet 2:29—32), står mot en femstämmig kör (två basstämmor) en barytonsolist, som fritt behandlar den frygiska psalmtonen (reciterande på c). Den tredje hymnen (Andante con moto) bygger på psalm 111 i Psaltaren, "Jag vill tacka Herren av allt hjärta", och är ett glänsande bevis på Otto Olssons på en gång tekniskt mästerliga och inspirerande handhavande av den åttastäm-

miga satsen. I magnifika, ofta kanonmässiga, evolutioner fogas avsnitt organiskt till avsnitt i denna stort upplagda hymn. Jesu dulcis memoria (Andante) kombinerar ett barytonsolo med femstämmig kör (två sopranstämmor) till en sång av lyrisk innerlighet och folklig enkelhet. Efter av dorisk kyrkoton färgade Ave maris stella, juststämmig (dubbel besättning av respektive sopraner, tenorer och basar) och med cantus firmus i altarna, följer som triumfal avslutning Rex gloriose Martyrum (Lento). I den sexstämmiga satsen sammanhålls blockvis och med successiva insatser sopraner-altar, dubbelbesatta tenorer och basar fram emot sluttakternas samtida textdeklamation i avtagande styrkegrad.

LARS-ERIK LARSSON (f. 1908) befinner sig i en avundsvärd position: han kan se tillbaka på en rikt schatterad produktion och har genom den fräscha romantiken och lyriska charmen hos verk som Pastoralsvit och Förklädd gud vunnit en bred publikförankring och alltså lyckats överbrygga den mångomtalade klyftan mellan den moderne tonsättaren och hans publik. Vidare har han genom sin lärarverksamhet vid Musikhögskolan (sedan 1947) haft förmånen att få handleda ett stort antal unga musiker. Larssons väsentligaste tillgång är väl dock förmågan till förnyelse, senast och märkligast manifesterad från och med slutet av 1940-talet. Då övergick han nämligen till ett mera lineärt skrivsätt med djärvare samklangbehandling; det klangliga blev en aktiv faktor i hans sökande efter nya uttrycksmöjligheter. Musik för orkester (1949) kan betecknas som det första steget på den nya väg, där Larsson fortfarande befinner sig, senare kom bl. a. en violinkonsert, Missa brevis och stråkkvartetten "alla serenata".

Missa brevis härrör från 1954, är skriven för trestämmig blandad kör (sopran, alt och baryton) a cappella och hänfördes av bedömare redan efter uruppförandet i Fylkingen samma år till det bästa inom svensk körlitteratur. I begreppet missa brevis (dvs. "kort mässa") ligger ett urval av det katolska mässordinariets satser (Kyrie, Gloria, Credo, Sanctus och Agnus Dei), i allmänhet omfattande Kyrie och Gloria; till dessa två satser har Larsson emellertid fogat också Sanctus och Agnus Dei.

Kyriets första del, Kyrie eleison ("Herre, förbarma Dig"), har adagiotempo och börjar som kanon mellan alt- och barytonstämmorna; sopranen rör sig självständigt med anknytning

till kanontemat. Satsens mellandel, Christe eleison, sätter in i altarna och dessa följs i kanon av barytonerna; varefter satsen regelmässigt avrundas av ett andra Kyrieavsnitt. Gloria-satsens (Con moto) inledande textparti, Gloria in excelsis Deo ("Ära vare Gud i höjden"), är utformad så att barytoner och altar presenterar var sitt tema, medan sopranerna i jublande rytmpunkteringar gång på gång utslungar sitt "gloria", och därefter skiftar stämmorna teman. På ett E-durackord begynner Et in terra pax ("Och frid på jorden"), som deklamerar homofont. Efter upprepning av Gloriaavsnittet återkommer Et in terra pax i utbyggd och delvis förändrad gestalt, varefter vi för tredje gången hör Gloriadelen, kulminerande i fortissimo; till slut bryts trestämmigheten och satsen mynnar ut i ett segervisst åttastämmigt D-durackord. I Sanctus ("Helig"; Andante con moto) upptar sopranerna, efter att långsamt ha fallit ett sekundintervall, alt- och barytonstämmornas oroliga fjärde- och åttondelsrörelse, varpå en fyrstämmig breddning sker på "Sabaoth", följt av Pleni sunt coeli i kanon med till en början obevekligt fallande meloditendens. Sedan Sanctus upprepats i huvudsakligen samma gestalt som förut kommer Benedictus qui venit in nomine Domini ("Välsignad vare Han som kommer i Herrans namn"), som innebär en stark kontrast mot det närmast föregående partiet: tempot är långsamt (Adagio), notvärdena långa och styrkegraderna svaga; avsnittet slutar homofont och fyrstämmigt. Satsen mynnar ut i en upprepning av Sanctusavsnittet. Agnus Dei ("Guds lamm"; Andante tranquillo) behärskas i ytterdelarna av en mystisk, innerlig och rofylld stämning. I inledningen reciterar alla stämmorna entonigt, men sopranerna har en livfullare rytm än de övriga. Därefter sjunger altar och barytoner i kanon Dona nobis pacem ("Giv oss frid"), medan sopranerna reciterar Agnus Dei-texten på samma melodiska grundval som tidigare. Styrkegraden stegras från svag till stark; när fortissimot sätter in, ökar altar och barytoner till fyrstämmighet. Satsens sista del, i sex-tvåondelstakt, försiggår i trestämmig kanon och dör ut i andlös stillhet.

Klassiskt stilmedvetande förenat med moderna uttryckskrav ger Lars-Erik Larssons Missa brevis en prägel av tidlös äkthet.

Ake Brandel

OTTO OLSSON: Sex latinska hymner op. 40 för blandad kör a cappella (1919).
1. Psalmus CXX — 2. Canticum Simeonis — 3. Psalmus CX — 4. Jesu dulcis memoria — 5. Ave maris stella — 6. Rex gloriose Martyrum.
Adolf Fredriks Kyrkokör, Barytonsolo: Erik Sædén. Dir. Folke Brundin.
Inspelad i Engelbrektskyrkan, Stockholm, den 23.4. o. 30.5. 1956.
Speltid: 28 min.

LARS-ERIK LARSSON: Missa brevis för 3-stämmig blandad kör, op. 43 (1954).
Kyrie — Gloria — Sanctus — Agnus Dei.
Kammarkören. Dir. Eric Ericson.
Inspelad i Engelbrektskyrkan, Stockholm, den 15.4. 1957 i samarbete med STIM.
Speltid: 11 min.

Skivans frekvenskaraktistik enl. RIAA.